

DE VAL VAN DIXMUIDEN

We zeiden hiervoren, dat nog een punt buiten het bereik der overstrooming bleef, het ander einde van den cirkelboog, het arme Dixmuiden. We zullen nu verhalen hoe de Duitscher het won. Nog altijd stond de verdediging onder het bevel van admiraal Ronarch, wiens brigade fusiliers door Senegaleezen versterkt was. Ook Belgen hielden de stellingen bezet. Deze lagen als in October in een kring voor de stad : de 9e, 10e en 11e compagnie fusiliers be-

zetten de linie van den IJzer over den weg van Beerst tot de Handzaamsche vaart; hier sloten Belgen aan tot den weg Eessen, waar dan de Senegaleezen de wacht betrokken tot bij het kerkhof; de rustplaats der dooden werd weer verdedigd door mariniers. De 12e compagnie fusiliers was in reserve aan den zoom der stad en in het Spaansch huis bezat dokter Guillet nog een hulppost en ambulance.

Zoo waren de positie's ten Oosten van

den IJzer, terwijl ten Westen der rivier, Noordwaarts Belgen en bij Kaaskerke en zuidelijker Franschen stonden.

De vijand had besloten Dixmuiden kost wat kost te nemen. In den zuidelijken sektor lagen feitelijk twee vestingen tegenover elkander, al had niemand aan die mogelijkheid gedacht; de eene, in bezit der Duitschers, was het kasteel « Den Witten Toren », van den ridder Heyndrickx, de andere, door fusiliers verdedigd, ... het Dixmuidensch kerkhof. Uit het kasteel brak voortdurend een hevig geschut op het kerkhof los; zerken en kruisen vlogen in stukken, kisten werden uit de graven geslingerd... en niet alleen granaatscherven, maar zelfs doodsbeenderen, knekels, schedels wonden mariniers, die hun bijgeloovigheid uit Bretagne wel geweldig moesten beheerschen om op deze lugubre plaats stand te houden, en dekking te zoeken tusschen brokken van geraamten en grijnzende doodshoofden, achter kapellen en steenen, daar waar « Rust in Vrede » nu een spotwoord scheen en het « Bid voor de ziel » een sombere voorspelling.

Ronarch besloot het kasteel aan te grijpen om te trachten dit gruwelijk mitrailleursnest te vernielen. Generaal Grossetti zond eerst een gedeelte en dan al zijn troepen daartoe en onder helsch vuur stormden de mannen naar 't landhuis, dat eens het doel van de vreedzame Zomerzondagwandelingen der gezapige Dixmuidenaars was. In een laatsten aanval, waartoe menige jonge man den weg met zijn leven en bloed had gebaad, bereikte een voorhoede het park, maar 't ging nu als met de onzen vroeger bij den Bamburg, de muren schenen kogels te spuwen, vlammen uit te braken en tusschen heesters en verslenste bloemen klonk gereutel en gekerm... De overlevenden moesten terug..., weer naar dat verschrikkelijk kerkhof, naar het verblijf van den dood zelf... O, die nachten vooral, als de wind de bladeren ruttellen, kransversieringen rinkelen deed, als hij over de vlakke blies; en uit de opengescheurde graven de zuchten van lang gestorven Dixmuidensche poorters schenen op te stijgen... Die nachten, wanneer een kruis, een zerkstomp, een afgeknotte boom de gedaante van schimmen en geesten kregen... En dan toch waken en de

aandacht levendig houden voor elken overval bereid, op iedere verrassing op zijn hoede zijn...

De vijand ging nu weer van de verdediging tot den aanval over, uit 't kasteel kwamen mannen gekropen, als schuivende slangen door grachten en slijk en plots sprongen ze in een grauwend, tierende, huilende massa op, die boog en kromp en ineenzonk onder den kogelregen der Fransche machinegeweren... Maar nieuwe benden naderden telkens in sterker getal, drongen door de bressen van den kerkhofmuur, grepen de Franschen aan, worstelden, vochten tusschen de graven, over de beenderen, vielen soms in de kelders en zetten daar in de lijklucht, in vuil, stinkend water, opkrakende kisten hun klamp van nijd en haat voort, tot alles stil werd en alleen de dood overwon.

De begraafplaats moest door de fusiliers verlaten worden. De vijand breidde zijn linie eenige meters uit... een kerkhof had hij gewonnen, o, in welk een gruwelijke beteekenis van het woord.

En den 10en November zou de Duitse staf alles op 't spel zetten om Dixmuiden te nemen, kost wat kost, hoeveel bloed hij ook offeren moest. De dag begon met een vreeselijk bombardement. De monstermuilen slingerden hun schroot in de loopgraven. Een afdeeling waagde schier onmiddellijk een aanval tusschen de 10e compagnie fusiliers en den IJzer, dus op den uitersten linkervleugel onzer bondgenooten, maar die poging werd in de kiem gesmoord. Dan maar weer schieten, al maar doorschieten. En de Franschen, al hadden ze vijf en zeventig gekregen, antwoordden zoo zwak, want ze moesten allerzuinigst hun granaten tellen door gebrek aan munitie.

De Duitse staf had den hoofdaanval op een uur in den namiddag bepaald. Van Weumen, Vladsloo, Kortelkeer en Kasterthoek verdubbelden zijn stukken in kracht. Een geduchte batterij, als 16, aangeduid kreeg dan bevel op de loopgraven bij het station te schieten. De kapitein dezer kanonnen had zijn waarnemingspost bij den staf gevestigd en was telefonisch met de artilleristen verbonden. « Salvo! » kommandeerde bij... En boven de stellingen dansten de shrap-

nelwolkjes... « Nu granaatvuur... twee salvo's! » klonk het dan. En de monsters gaven wat ze konden als barstte een verschrikkelijke dondervlaag juist boven den spoorweg los. Veel Senegaleezen werden onder de aarde bedolven. Een paniek greep de anderen aan en de kleurlingen, niet meer luisterend naar bevelen of bedreigingen vluchtten stads-waarts... De artillerie vervolgde hen en tal van kolonialeen stortten neer. Het groepje Belgen, dat evenveel afzag, kon alleen geen stand houden... Zoo werden de vermelde loopgraven aan die zijde verlaten en werd er dus een bres in de linie geslagen. Duitsche benden stormden aan, overschreden het kanaal van Handzame, en beschoten de 11e kompagnie fusiliers, deze trok zich in de stelling der 10e terug; ook Belgische soldaten waren daar geweken... De vijand drong verder en nu deed zich 't zonderling verschijnsel voor, dat de 12e kompagnie, welke in reserve stond, het eerst aangegrepen werd. Er ontstond een hevige worsteling. De 9e, 10e en 11e kompagnieën, welke dus van deze reserve gescheiden waren, vurden geweldig den aanvaller in de flank of den rug. 't Kon niet anders of een hunder kogels moest ook een vriend treffen, want de fusiliers der 12e kompagnie en de Duitschers warrelden nu in dezen bloedigen kamp door elkaar.

Luitenant de Nanteuil, die voor den oorlog reeds gepensionneerd was, doch weer in dienst trad, moedigde de strijders aan... Een kogel trof hem in den hals en bijna bezwijmend, mompelde de dappere nog: « Laat mij sterven in Frankrijk ». Eenige mannen voerden hem weg. Wat verder stonden zestig fusiliers van de 2de kompagnie onder kommandant Rabat, die bij het verweer dooddelijk getroffen neerstortte. Vijftien overlevenden van het groepje werden gevangen genomen. Luitenant Serieyx was bij hen en de Duitschers duwden de mannen als een schild voor zich om naar den IJzer te gaan. De Franschen aan den overkant zagen de schare en trappelden van woede bij hun onmacht, nu ze niet schieten konden, daar ze vrienden treffen zouden. Een Duitsch majoor, die de voorwacht aanvoerde en de Franschen ten Westen van den IJzer zag, zei tot Serieyx: « Roep, dat ze zich

overgeven! ». « Hoe willen ze zich overgeven, ze zijn met tien duizend », antwoordde de luitenant, ofschoon hij wel wist, dat er hoogstens twee honderd verdedigers waren.

— Waar is hier een overgang? hernam de majoor.

— Ik ken er maar een, de Hooge Brug.

Serieyx verzweeg het, dat er 50 meter van daar een voetbrug lag. Hij begreep, dat er versterking komen zou en er tijd gewonnen moest worden en daarom teekende hij met potlood een ingewikkeld plan van de positie, waaruit de Duitsche kommandant toch niet wijs worden kon. Hij beheerschte zich, om kalm te blijven en verduurde de smart van een wonde, want de kloelke kerel was door een kogel in den arm geraakt. En eensklaps klonken schoten, niet in het front op het schild der Franschen, doch in de flank.

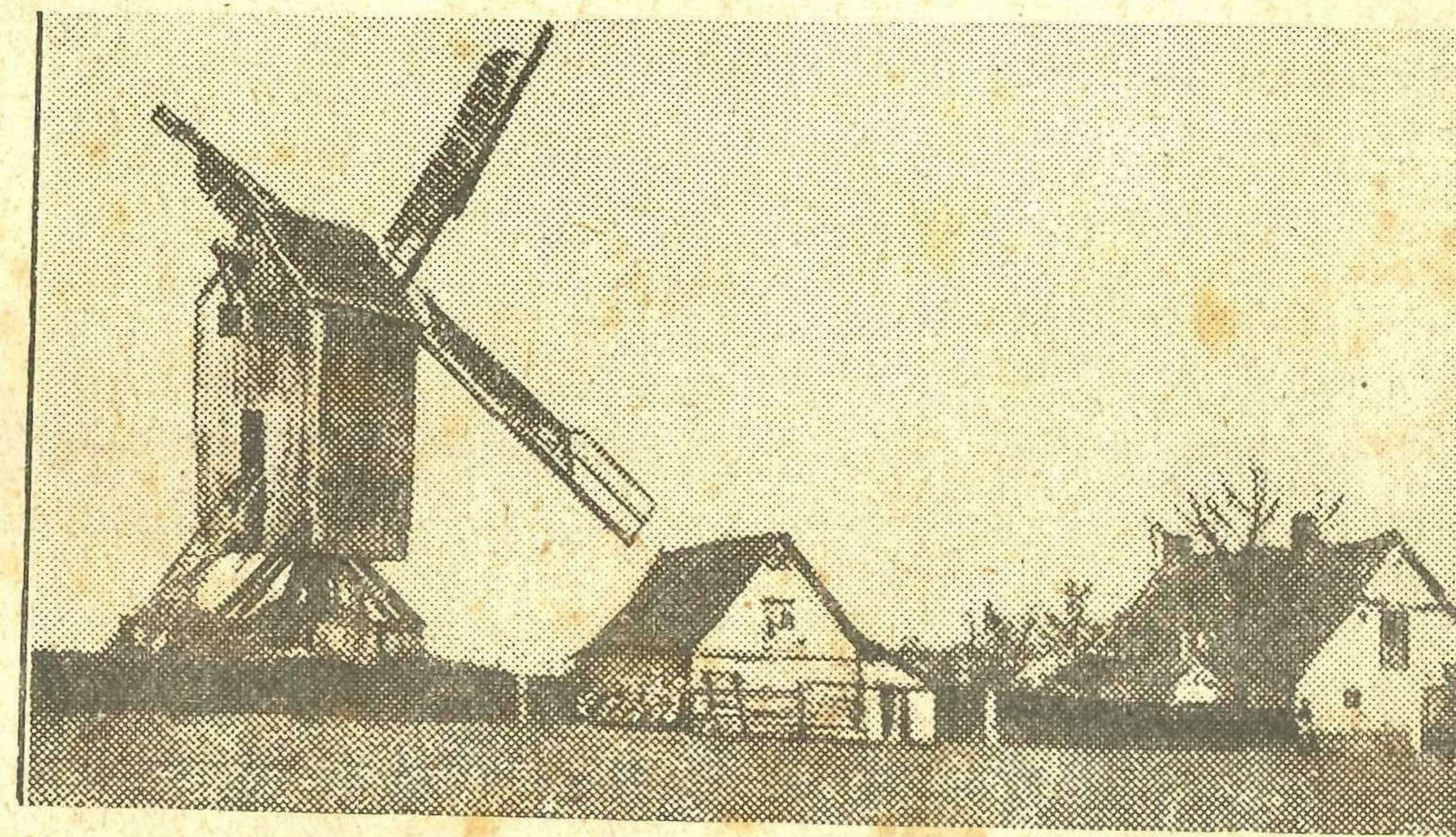
De scheepsluitenant d'Albia was over de reeds genoemde voetbrug getrokken en viel nu den indringer aan. Serieyx maakte van de verwarring gebruik om in den IJzer te springen en naar den overkant te zwemmen. Nog aan enkelen gelukte dit. De fusilier Jules Brun had vier kogelwonden en toch waagde hij ook den sprong, doch ten einde krachten moest hij zich aan een vlot hechten, waar de Duitschers hem nadien gevangen namen.

De vijandelijke voorhoede werd door anderen gevolgd. De gansche ambulance van dokter Guillet werd in 't Spaansch Huis verrast en meegevoerd. Ten Zuiden van het station trachtten kapitein Mauros en luitenant Daniel nog den inval te stuiten; Albia baande zich aan den IJzer een weg door de voorhoede, vereenigde zich zooveel mogelijk met Mauros en Daniel, en weldra ontstonden in Dixmuidens straten, vooral nabij de Hooge Brug, moorddadige gevechten. 't Ging man tegen man, met kolfslagen, bajonetsteken, met messen of eenvoudig met de vuist onder gehuil, geroep, gevloek, kreten van haat. Een fusilier maakte een ruimte rond hem... Hij had zijn broeder zien vallen. « Wraak! » schreeuwde hij woest als een wild dier... « Dat is een... dat is twee... dat is drie... » en telkens plofte hij zijn vreeselijk wapen een Duitscher in het lijf... Hij trapelde in bloed, over dooden en luid telde hij voort... tot twee en twintig...

Dan wilde hij vrienden aantasten... De ongelukkige was zinneloos geworden en met een akeligen gil stortte hij neer te midden van zijn slachtoffers, in bloed en ingewanden. En over die afgrijselijke tooneelen laaide de brandgloed, welke 't sterven van Dixmuiden fantastisch belichtte.

Ja, ontzettend was deze laatste strijd om de ruïne van 't Vlaamsche stedeke. Bloed overal... gewonden in de straten, tusschen het ruïn, dooden hier en daar op stapels. Voet voor voet moest de vijand het terrein winnen... Een kanon reed in galop de stad binnen en zijn gebulder moedigde de mannen van den keizer

pen teekens deden om het vuur te doen staken. Zoo werd een der Franschen de onderkaak afgerukt. De ongelukkige deed teeken aan zijn overste, luitenant Le Gall, om hem met een revolvershot af te maken. Deze verbond hem zoo goed hij kon en juist zag hij weer een naderende vijandelijke bende. Hij duwde den verminkte een geweer in de handen en zei: « Klom, daar zijn ze weer... We gaan chargeeren ». Hij verzamelde een handvol mannen en wierp zich op de grauw. De gewonde, wien 't bloed door het verband droop, verzamelde zijn laatste krachten, kreeg dan nieuwe kwetsuren, doodde twee Duitschers en stortte zelf

De oude molen van Hazebroek in Fransch-Vlaanderen, uit de 16e eeuw

aan. « Hura » Kaiser, Frankreich... Calais!... klonk hun strijdkreet.

De 9e, 10e en 11e kompagnie aan den weg van Beerst waren nog altijd afgesloten en wisten niet wat er in de stad gebeurde. Kapitein Cantener had het bevel over de mannen genomen en met de andere officieren afgesproken, dat men trachten zou nog stand te houden tot de duisternis viel.

Zie hadden hevige aanvallen te verduren, maar weerstonden ze, en wierpen de dooden uit de loopgraven, om aan de strijdenden meer ruimte te geven. De tegenstander begon ze dan te bombarderen, maar velde aldus ook eigen mannen neer, die door helmen op geweerlo-

in zijn eigen bloed en dat der tegenstanders neer.

Zoo worstelde deze afgesneden groep. Ware kapitein Cantener op de hoogte geweest van den werkelijken toestand, dan zou hij Mauroc, Daniell en d'Albia gesteund hebben door een aanval uit het Noorden, maar er bestond geen verbinding meer tusschen de troepen, en de boden, die men uitzond, keerden niet meer terug... Zoo vocht men tot de avond viel. De grootste verwarring heerschte. Van allerlei punten daagden in de stad vijandelijke benden op, die weer op groepen Franschen stootten en telkens flikkerden dan de gevechten op. Eindelijk oordeelde Romarch den toestand on-

Afl 25 Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel
“ Het Bloedig IJzerland ”

VERBODEN NADruk

Prijs: 30 centiemen

WEKELIJSCHSE AFLEVERING

Afl. 25

11 Juli 1920

houdbaar... Hij meende, dat de 9e, 10e en 11e kompagnie reeds gevangen genomen of vernietigd moesten zijn, dat daar alle verzet gesmoord was.

Om vijf uur gebod de admiraal de stad op te geven... De laatste trokken naar den Westelijken oever... Dan klonken zware slagen... De meelmolen stortte gedeeltelijk in en de brug... die tragische brug, door zooveel kostbaar bloed gekleurd sedert den 18en Oktober, waarover de gansche bevolking gevlucht was, waar menig jong leven vernietigd werd, ging de lucht in.

De Duitschers waren meester van Dixmuiden. Toch was ook bij hen aarzeling en onrust, en afgematheid. De overwinnaar lag hijgend in zijn gewonnen positie's of achter de ruïnen... zoo onwaakzaam zelfs, dat Cantener en zijn kollega Bera in de duisternis nog 450 man van de 850 der 9e, 10e en 11e kompagnie uit de loopgraven bij den Beertschen weg, langs een voetbrug ten Noorden over den IJzer in de Fransche linie's brachten.

Vier honderd makkers had men dus verloren... Om 7 uur begon die vermaarde terugtocht... De overlevenden stelden zich zooveel mogelijk in carré op, met de gewonden op deuren, planken, geweren, of steunend op sterkeren, in 't midden. Le Gall voerde de voorwacht aan, officier Poisson sloot den stoet. Men dompelde door de modder, mannen vielen in grachten, de verbinding werd verbroken. Men moest elkaar hulp bieden, den weg zoeken naar een voetbrug en mocht geen gerucht maken, want men marcheerde dwars door de vijandelijke linie. De afstand bedroeg 1500 meter... Men deed er vijf uur over. Eindelijk bereikte men de smalle brug, planken op tonnen, die deinden in den IJzer. «Eerst de gewonden!» klonk het. Nauwelijks waren er enkelen aan de overzijde, of een granaat zette een mijt in brand en hoog sloegen de vlammen op, welke de wijkenden plots in helle klaarte brachten. Zouden ze nu aan 't eind van hun kalvarieweg nog ontdekt worden? «Werpt u neer!» luidden de bevelen. De 450 mannen lieten zich in 't slijk vallen en kropen naar den nauwen overgang. Ze waren grauwaals de modder en bij 't fantastisch spel van 't vuur, dat daar nabij hen laaide, scheen het of de bodem zelf naar

de rivier afgleed.

De vrienden aan de overzijde hadden bemerkt wat er voorviel en hielden door hevig mitrailleurvuur den vijand op afstand. Om half een eindelijk waren alle overlevenden van de 9e, 10e en 11e kompagnie behouden op den Westelijken oever... Dan was er appel... Van de 12e kompagnie antwoordden er nog 17...

Men zond de dapperen naar Oudekapelle. De officieren moesten zelf maar een kantonnement zoeken en vonden dit op een hoeve, waar de bewoners nog gebleven waren, al stonden reeds een maand de pakken gereed om te vluchten; maar 't viel zoo moeilijk te scheiden van huis en have... O, zich nu in het stroo te mogen neerwerpen en rusten...

Om 5 uur dus, dien 10en November, gaf de admiraal Dixmuiden op. De avond viel geheel... Dixmuiden aan den keizer! Duur had hij den puinhoop betaald.

Ronarch gaf bevel dadelijk de stad te beschieten... Hij dacht aan zijn eigen gewonden, die er achter gebleven waren, en men hoorde hem zeggen: «Mijn arme matrozen.»

Doch hij achtte het noodig om den Duitscher te beletten de rivier te naderen en zijn zege uit te breiden naar den anderen oever... Zoo is de ellendige oorlog... 't Eigen wapen keert zich dikwijls tegen de dappersten, die hun bloed gaven voor het land en dan geheel geofferd worden...

Raoul Magelein reed dien dag over en weer met orders, want de operatie's gebeurden hier nog altijd in overleg met ons hoofdkwartier. Toen hij 's avonds bij den Ouden Barreel kwam, vernam hij het nieuws: «Dixmuiden is aan de Duitschers». En 't trof hem, als een zware slag op 't harte. Zeker, men had het reeds lang kunnen verwachten, en 't stedeke was slechts een geraamte meer... Maar dat de vijand het nu bezat, dat hij er meester speelde, al was het over puin, dat hij er zich nestelen kon in de kelders, dat hij er zijn vlag planten mocht, 't was toch een gedachte welke den jongeling smartte... De vijand scheen zijn overwinning te vieren, door een nieuw bombardement, op de omgeving der Hooge Brug, de reeds zoo ge-

havende hoeven, het wrakke Kaaskerke. En waar nog een schuilplaats was, lagen gewonden. Dokter Petit-Dutaillis, majoor bij het 1e regiment fusiliers, ofschoon zelf gekwetst, zoodat zijn hoofd verbonden was, liep van de eene ambulance naar de andere en verklaarde, tevreden te zijn, dat hij toch ook nog zijn oud bloed voor Frankrijk mocht laten vloeien. Raoul stak zijn hoofd even in 't huis van Kaaskerke's burgemeester; daar stonden berrie's met van koorts rillende of bezwijmde mannen, terwijl de geneesheeren en hun helpers handen te kort hadden om al dat lijden te verzachten. De aalmoezenier Pouchard vertroostte stervenden en boog zich over een jongen officier, wiens lichaam door een granaat opengerukt was... Overal, overal, die tooneelen, in kelders, in schuren, onder een afdak van een wagenhuis...

— Soldaat, zijt gij estafet? vroeg een luitenant aan Magelein... Ja! O, rijd naar uw hoofdkwartier en vraag dat zij ons ambulance-auto's zenden... of haal hulp waar ge kunt... De ongelukkigen moeten weg van hier...

En Raoul reed heen, stormde door den donkeren nacht, dat de modder hem tot boven 't hoofd spatte, blij bij al die ellende toch het zijne te kunnen doen, om de smarte te helpen lenigen...

Zonder dat hij het vermoedde, passeerde hij een aangrijpende groep... Fusiliers brachten den doodelijk gewonden officier de Nanteuil naar Malo-les-Bains. De bejaarde strijder had immers gevraagd in Frankrijk te mogen sterven... Aan zijn laatste wensch werd voldaan... Heldhaftig verdroeg hij nu zijn smarten. Hij had na een korte bezwijming nog al zijn helderheid van geest teruggekregen en naar den uitslag der gevechten gevraagd... Kapitein de Nanteuil gaf te Malo den laatste snik...

In den nacht hielden auto's bij Kaaskerke stil en kon men de ongelukkigen naar Fortem voeren... Ziekendragers zochten nog de loopgraven nabij den IJzer af en menigen achtergeblevene reddden ze van een gewissen dood. Soms bleven ze ontsteld staan... Daar uit de ruïne van Dixmuiden klonken dan vreeselijke geluiden: woedend geblaf van honden en gehuil van katten, van de verwilderde dieren, welke elkaar hun buit betwistten... En die buit kon niet anders

zijn dan het lijk van een gevallen strijder.

In Duinhoek kwam Walter Bonte het nieuws aan Nancy vertellen. Dixmuiden gevallen! Maar verder was de Duitscher niet geraakt... De IJzer scheidde daar de beide linie's.

En Nancy's bezorgheid was het nu, het bericht voor haar vader te verzwijgen.

De Franschen versterkten onmiddellijk hun positie's op den linkeroever, verhoogden door zakken zand den dijk, verbeterden de loopgraven, en den 12en kwam een contingent uit Toulon de verliezen der brigade aanvullen. De vijand trachtte nog bij Beerst-Bloote den overgang te forceeren. 't Gelukte hem niet en bij paal 16 bewerkte men een overstroming van het door de aanvallers bezette gebied. De kwartiermeester Le Bellé voer op een vlot van planken op twee tonnen naar den overkant en blies er een sluisje op, terwijl de kogels om hem heen floten, maar zijn eigen vrienden aan deze zijde, verhinderden toch de Pruisen den koenen kerel te naderen. Het water maakte dan elke verrassing van dien kant onmogelijk.

De Duitschers zochten vervolgens hun troost maar weer bij hun kanonnen. Na de vernieling van Kaaskerke kozen ze een andere prooi, en ze bestookten Oudekapelle, waar bij de kerk Ronarch zijn hoofdkwartier bezat; de admiraal moest verhuizen en trok naar den Rabbelaar, op den weg naar Fortem. Het bedehuis van Oudekapelle stortte weldra in. Ook St-Jacobskapelle moest het ontgelden... Den 14en kwam een granaat in den brouwerijkelder, waarin een vijftig Franschen verbleven: 29 werden gedood en de anderen gewond. Zoo duurde de ellende voort... Den 15en November werden de fusiliers door territorialen afgelost. 't Sneeuwde dien dag... De witte vlokken weefden als ten afscheid een lijkwade over de ruïne van Dixmuiden waar zooveel makkers sliepen... en een stonde lag hun reusachtig graf daar onder het reïne, blanke kleed... een stonde maar, want de sneeuw smolt weg en de schamele rest der brigade dompelde door slijk naar Hoogstade... onder den grauwen, laaghangenden hemel, waaruit sneeuw- en regenvlagen woedden... De vijand zond de fusiliers eenige schrap-

nells na... Niemand verhiel daarvoor 't hoofd...

Moeizaam, blij door 't vooruitzicht van rust en weemoedig tevens om de makkers, die men achterlaten moest, plaste men door de modder der vernielde wegen, sleurend het afgemattte lijf naar een kantonnement, waar men misschien voor het eerst na vijf weken wat kalmte vinden zou. Ja, wat leek de dag al ver, zeer ver in 't verleden, toen de matrozen als een vroolijke bende uit Frankrijk kwamen en, op weg naar Antwerpen, zooals men meende, aan Dixmuidens station door de goede Dixmuidenaars op geschenken en gejuich onthaald werden.

Generaal d'Urbal, de bevelhebber van alle Fransche troepen, welke met de Belgische samen werkten, reed met een geleide van 30 dragonders, de brigade te gemoet, en daar te midden van de zompige velden, bij 't gebulder der kanonnen, inspekterde hij de van kop tot teen beslijkte mannen en dekoreerde den admiraal en den jongsten fusilier van het 1e en dezen van het 2e regiment, knapen van nog geen achttien jaar, om in den kommandant en de nederigste soldaten, alle officieren en manschappen te huldigen, zij, die ginds sluimerden bij Dixmuiden en zij, die aan de hel ontkomen waren.

De brigade trok over Lampernisse, Fortem, Alveringem naar Hoogstade, bleef hier eenige dagen en begaf zich dan in rust naar Saint-Pol en Fort-Mardyck, waar ze den 22n aankwam. Maar daar volgde een zware teleurstelling. Pas waren de mannen onder dak bij de bewoners die hen hartelijk verwelkomden, of er kwam bevel, dat ze naar België terug moesten...

Den 24n reeds, om 4 uur 's morgens, werd het sein tot vertrek gegeven. In de duisternis van den kouden ochtend maakten de fusiliers zich klaar. Om 6 uur marcheerden ze over den besneeuwden weg heen naar een kruispunt van de baan Grevelingen-Duinckerke, waar autobussen klaar stonden. De wind liep naar het Zuiden, de dooi viel in en de voertuigen reden door slijk, dat naar alle zijden wegspatte en de gevels bevuilde toen het konvooi van 150 grijze wagens door Duinkerke stormde.

't Oude Belfort doemde in de scheme-

ring op... De vlag klapperde in de vrije sterke bries. Pas ontwaakte burgers keken door de ramen of aan de deuren en, in hun dankbaar gevoel dat de bedreiging van een vijandelijken inval afgewend was, ook door de dapperheid dieser jongelingen en knapen, juichten ze de zingende matrozen toe. Van Duinkerke ging het naar Winoksbergen, Hond-schoote, Leyseele... Ongemerkt kwam men uit Frankrijk in België, want de gewesten aan beide zijden der grens hier, hadden immers geen verschil in uitzicht, bouw van dorpen en steedjes, gehuchten, hoeven, molens, akkers en weiden, zelfs niet in taal.

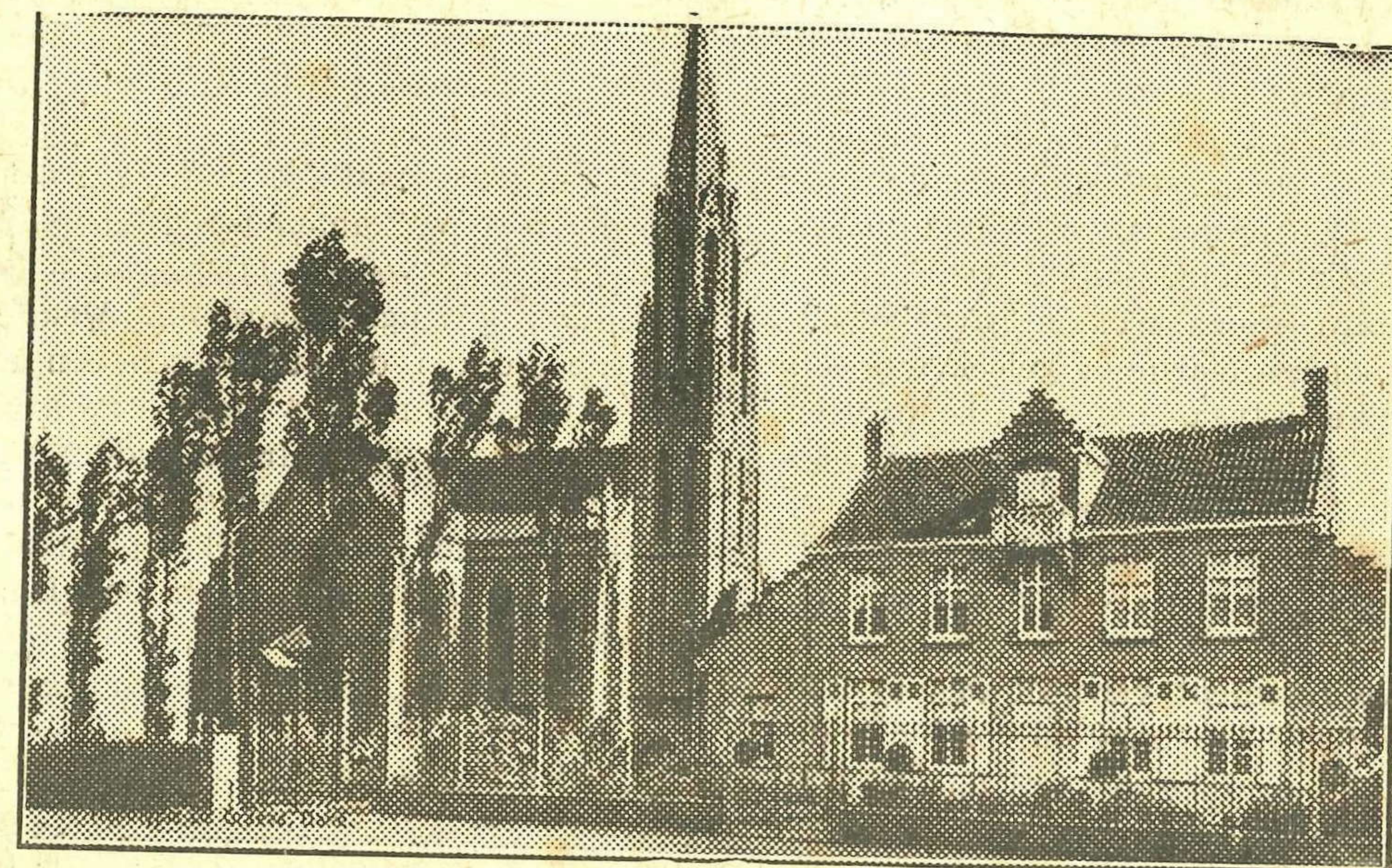
Fransch- en Belgisch Vlaanderen hadden hun vroeger, oorspronkelijk karakter bewaard, en de Fransche soldaten van buiten dit Noordelijk gebied, gevoelden zich hier veel vreemder dan onze eigen Vlamingen... Ja, zelfs de Transvalers, die in het Britsche leger dienden, keuvelden al spoedig in hun eigen spraak met de lieden van Elkelbeke, Kassel, Arneke, Hazebroek...

Te Linde, tusschen Hoogstade en Oost-Vleteren, op den grooten weg van Veurne naar Ieperen, bleven de autobussen staan. De brigade moest hier uitstappen en wachten. De sneeuw was veranderd in een grauwwaart kleverig slijk, dat door het schamel schoeisel drong en de voeten verkleumde. De fusiliers liepen heen en weer om zich te verwarmen, het gezang was verstomd, men bromde en sputterde tegen de fouriers, die nooit op tijd klaar waren met hun kantonnement. Ook vroeg men elkaar af, waarom de brigade zoo haastig naar België teruggeroepen was... Sommigen hadden beweerd dat er bij Dixmuiden gevaar was, anderen, dat Nieuwpoort bedreigd werd; enkelen wisten heel geheimzinnig te vertellen, dat de brigade de eerewacht voor koning Albert in De Panne zou vormen, maar niemand kende de ware reden.

Het alarm was 't gevolg van een ver-slag door den vermaarden vlieger Vedrinnes ingediend, die boven Woumen zweyend, groote bedrijvigheid onder de Duitschers had opgemerkt, welke daar voetbruggen over den IJzer legden. Men meende daarin een aanwijzing te hebben, dat de vijand een nieuwen aanval zou doen, en generaal d'Urbal, komman-

dant van het VIIIe leger, riep daarom de brigade terug.

Daar waren eindelijk de fouriers. Ze hadden eens poolshoogte genomen voor de inkwartiering te Loo, maar dit stedeke wemelde reeds van troepen. Meer dan een regiment kon men er niet onder dak brengen; het tweede werd daarom naar Pollinkhove gestuurd. 't Was twee uur na den middag toen het 1e regiment fusiliers door de Westpoort het oud plaatsje binnentrok. Alle openbare gebouwen, kloosters, scholen, waren reeds door het leger opgevorderd. Het 3e bataljon werd in de kerk gelegd, een groot eerwaardig gebouw, met hoogen, kloeken vijfspitsigen toren, type van Veurne-Ambacht.

De kerk van Coxyde

En Loo is immers geen dorp; het gemeentebestuur zette steeds nadrukkelijk aan 't hoofd van zijn plakbrieven « Stad Loo ». De omwonende parochiemenschen lachten wel eens met dit stadswezen, maar de Loonaars handhaafden het fier. En ze wezen den bezoeker op hun kerk, hun Westpoort met den Julius Cesar-boom en beweerden dat de Romeinsche veldheer op weg naar Boulogne, van waar hij Groot-Bretagne wilde bestoken, hier uitrustte en aan dien boom zijn paard bond... Dan hadden ze nog de overblijfsels hunner eens machtige abdij en hun stadhuis met klein belfort, dat immers ook van 't stadswezen getuigde, al diende het tegelijk als herberg.

De fusiliers kampeerden dus op stroo

in het bedehuis; de dokters maakten het zich zoo huiselijk mogelijk op het hoogzaal bij het orgel en bij het doopvont was de infirmerie... Door de gebroken ramen blies de wind, maar hier was dan toch geen water of slijk en al spoedig lagen de matrozen te ronken.

De schilderijen waren in veiligheid gebracht tegen de beschieting, maar de grootste kunstschat, de kerk zelve, stond blootgesteld aan de onbarmhartige artillerie van den vijand... Nog bleef Loo gespaard; doch hoe lang?

Het alarm van Vedrinnes bleek voorbarig. De brigade moest nog niet in 't vuur en de officieren konden eenige dagen besteden aan het reorganiseeren van de troep; den 10en November vooral

bij de hevige gevechten die Dixmuidens val voorafgingen, waren schier alle werktuigen, gamellen, ransels, verloren gegaan. Velen misten hun wapens. De uniformen waren beslijkt, gescheurd. Niet weinigen droegen slunsige pantoffels, waar dichte schoenen zoo noodig bleken. Dan diende men niet alleen de nieuw aangekomenen te oefenen, maar ook velen, welke den ganschen strijd aan den IJzer hadden doorgemaakt. Vreemde officieren kwamen de verdwenenen vervangen en trachtten eigen te worden in hun afdeling.

Een wagen bracht 130 zakken brieven van de geliefden... Men had dezen kostbaren schat te Duinkerke moeten ophouden, maar met hoeveel spanning werden

ze nu gelezen, de epistels van huis, kostbaar als het Evangelie, woorden van liefde, troost, bemoediging, de stein uit het hutje van Bretagne, het huizeke te Caen of Pas de Calais. Helaas... hoevelen waren onbestelbaar, omdat zij, tot wien ze gericht zijn, rond Dixmuiden in den eeuwigen slaap lagen.

En treffend werd men aan de dooden herinnerd, toen een officier op 25 November in de kerk zelve een dagorder van generaal d'Urbal voorlas. 't Was na den middag; het gansche 1e regiment stond onder de gewelven verzameld, op de zerken, waaronder de eerwaarde abten van Loo, of in hun tijd, deftige, statige poorters begraven lagen...

Adjutant-majoor Lefebvre sprak met luide stem de namen uit der officieren, die aan 't hoofd hunner fusiliers het leven lieten, en telkens antwoordde een ander plechtig: « Mort à Dixmude » (gestorven te Dixmuiden). Smart bekleemde de harten... ieder herleefde weer die gruwelijke tooneelen, zag bij elken naam een episode van die lange, hardnekkige worsteling, tranen welden in de oogen en deze « prise d'armes » geleek wel een ontzaglijke uitvaartmis, gelijk men er nooit een in die oude kerk van Loo had gehouden. En dan ruischte het orgel de « Marseillaise », nu niet als een strijdzang, maar traag en vroom als een gebed...

Het 2e regiment verbleef dus te Polinkhove; het 11e bataljon, onder kom-

fandant Fauqué de Jonquières, fregatkapitein, werd gedetacheerd... Den 21en November, onder gestadigen regen, marcheerde het naar het gehucht Linde, waar autobussen stonden.

— Eh, les gars! Waar koersen we heen! riepen de matrozen tot de bestuurders.

— Oost-Dunkerque...

De mannen letten alleen op het tweede deel van den naam en ze riepen elkaar toe, dat ze gelukvogels waren, want dat ze weer naar Duinkerke mochten, in 't eigen land... Dat was een buitenkansje en ze tooverden elkaar reeds die zaligheid voor van een warme kamer, goed eten en een zachte polk, om al de oorlogsmiserie te vergeten.

En ja, zie maar, de wagens reden naar Veurne, dat weldra zijn hoog Walburgadak, zijn belfort en Sint-Nikolaastoren als verwelkomend boven de boomen verhief... En dan immers het kanaal langs over Gyvelde, Zuidkote... en ze zouden spoedig den vierkanten toren van Jean-Barts stede ontwaren... Daar moest een liedje bij gezongen worden... Maar te Veurne sloegen de autobussen een andere richting in, niet naar Frankrijk, maar welke naar 't front leidde... En toen verstomde het gezang, en teleurgesteld ging het van mond tot mond: « 't Is niet Duinkerke, doch Oost-Duinkerke, bij Nieuwpoort... »

En inderdaad, daar was een reserve dringend noodig.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDAAN IS HET „RHEINLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel